

5. Карпинский К. В. Человек как субъект жизни. Гродно: ГрГУ, 2002. 279 с.
6. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
7. Кульбабська О. Поняття "суб'єкт" у науковій лінгвістичній парадигмі. Науковий вісник Чернівецького національного університету. Слов'янська філологія. 2010. Вип. 496-497. С. 115-122.
8. Машков А. Д. Теорія держави і права: підручник. Київ: ВД «Дакор», 2016. 492 с.
9. Селиванов В. В. Свойства субъекта и его жизненный цикл. Психология индивидуально-го и группового субъекта. 2002. С. 310-328.
10. Скаун О. Ф. Теорія права і держави: підруч. Вид. 4-те, допов. і перероб. Київ: Алерта, 2014. 524 с.

УДК 342.9: 343.226

ДРУЗЕНКО А.В.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС ЯК МЕТОД ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ПРОТИДІЇ ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ

У статті визначено адміністративний примус як метод діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству як владний, законодавчо-встановлений метод превентивного, примусового та юрисдикційного впливу органів поліції на суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства у формі поліцейських (превентивних або примусових) заходів або юрисдикційної діяльності, що застосовується з метою попередження наслідків гендерно-обумовленого насильства, припинення гендерно-обумовленого насильства та притягнення винного суб'єкта до юридичної відповідальності.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративно-юрисдикційна діяльність, гендерна рівність, гендерно-обумовлене насильство, насильство за ознакою статі, поліція, превентивні заходи.

В статье определено административное принуждение как метод деятельности Национальной полиции по противодействию гендерно-обусловленному насилию как властный, законодательно установленный метод превентивного, принудительного и юрисдикционного влияния органов полиции на субъекта совершения гендерно-обусловленного насилия в форме полицейских (превентивных или принудительных) мероприятий или юрисдикционной деятельности, применяется в целях предупреждения последствий гендерно-обусловленного насилия, прекращение гендерно-обусловленного насилия и привлечения виновного субъекта к юридической ответственности.

Ключевые слова: административная деятельность, административно-юрисдикционная деятельность, гендерное равенство, гендерно-обусловленное насилие, насилие по признаку пола, полиция, превентивные меры.

The article defines administrative coercion as a method of activity of the National Police to counteract gender-based violence as an authoritative, legally established method of preventive, coercive and jurisdictional influence of police bodies on the subject of gender-based violence in the form of police (preventive or coercive) measures or jurisdictional activities used to prevent the consequences of

gender-based violence, to stop gender-based violence and to bring the perpetrator to justice.

Key words: *administrative activities, administrative-jurisdictional activities, gender equality, gender-based violence, gender-based violence, police, preventive measures.*

Актуальність теми. Національна поліція України виконує широке коло завдань та функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. У правоохоронній діяльності Національної поліції України використовуються різноманітні організаційні, технічні, виховні та інші засоби, особливе місце серед яких займають правові, зокрема, адміністративно-правові засоби боротьби з правопорушеннями. Найважливішими серед останніх є поліцейські заходи, використання яких забезпечує виконання покладених на поліцію повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3, с. 77–84].

Одним із видів поліцейських заходів є примусові, які фактично є різновидом адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. Питання належного використання адміністративного примусу в діяльності поліцейських, в тому числі в межах протидії гендерно-обумовленому насильству, відіграє важливу роль як для гарантування ефективності діяльності поліції, так і для загального захисту прав, свобод та законних інтересів осіб правоохоронними органами.

Огляд останніх досліджень. Засади запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як специфічний предмет адміністративного права вивчали у своїх наукових роботах такі вчені як: О. Бандурка, О. Безпалова, Ю. Битяк, А. Боровик, М. Буроменський, Н. Грідіна, О. Дашковська, О. Джафарова, О. Дрозд, М. Качинська, А. Комзюк, О. Комісаров, О. Лавріненко, К. Левченко, А. Олійник, В. Романова, О. Руднева, А. Собакарь, М. Щелкунова, Р. Шаповал, С. Шатрава, К. Шкарупа та інші. Однак, суспільна значимість гендерної нерівності та насильницькі дії на цій підставі підкреслюють важливу значимість досліджень механізмів протидії гендерно-обумовленому насильству.

Мета статті полягає в проведенні комплексно-системного аналізу нормативних засад, теоретичних основ адміністративного права та узагальненої практики діяльності суб'єктів публічної адміністрації для розкриття адміністративного примусу як методу діяльності національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству.

Виклад основних положень. Однією із найважливіших функцій державного примусу є правоохоронна. Вона полягає в локалізації, нейтралізації, недопущенні правопорушень, її традиційно розглядають з позиції захисту сформованих державою правовідносин і забезпечення неухильного й точного виконання юридичних норм конкретних галузей права [2]. Державний примус – це психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою спонукати, примусити до виконання норм права. Він виступає у двох формах: судовій й адміністративній. При цьому використовується й засіб суспільного примусу, що не є державним. Адміністративний примус – один з видів державного примусу. Йому, як і державному примусу в цілому, властиві характерні риси, сутність яких зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках і суспільними об'єднаннями, способів примусового характеру з метою забезпечення належної поведінки людей. Адміністративний примус є окремим інститутом адміністративного права, і за своєю суттю є втручанням у сферу правових інтересів правопорушника та інших суб'єктів права. Побудова суспільства в умовах демократії та належного правопорядку залежить від чітко визначеної правової політики держави у сфері регулювання відносин, у тому числі і при визначенні відповідальності за вчинені протиправні дії або бездіяльність [8, с. 76–81].

Т. Коломосьць сформувала, що адміністративний примус – це визначені нормами адміністративного права заходи фізичного або психологічного впливу публічної адміністрації на фізичних та юридичних осіб – у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод та інтересів – у випадках вчинення цими особами протиправних діянь або в умовах надзвичайних обставин, з метою попередження та припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження та локалізації наслідків надзвичайних ситуацій [4, с. 16].

З позиції С. Г. Стеценка, адміністративний примус є видом державного примусу, що застосовується відповідними державними органами (посадовими особами) до фізичних та юридичних осіб з метою запобігання, припинення правопорушень та притягнення винних до відповідально-

сті [10, с. 176]. В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко термін «адміністративний примус» визначили як владне, здійснюване в односторонньому порядку та передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правовідносин, по-перше, заходів попередження, по-друге, заходів припинення правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення норм нормативно-правових актів [5, с. 190].

Вчений А. Манохін вважає, що призначення та мета адміністративного примусу полягають у тому, щоб забезпечити в сукупності з методами переконання виконання громадянами і організаціями покладених на них законодавством обов'язків у тих сферах відносин, які складаються за межами виробничої, трудової діяльності [7, с. 184]. Науковець вказує, що необхідно визначити саму термінологію, тому що у поняття «адміністративний примус» вкладається, на превеликий жаль, різний зміст (на практиці, а також у законодавстві). Адміністративний примус отожднюється часом з державним примусом взагалі, у будь-якому його вигляді, адміністративний примус розуміється часто і як антипод судового примусу, як примус, що застосовується іншими, окрім судів, державними органами. У цьому випадку адміністративний примус включає і дисциплінарний примус. Зрештою, адміністративний примус розуміють як один із елементів адміністративної відповідальності, як саме застосування адміністративної санкції. Поняття адміністративної відповідальності має і ряд інших елементів – достатні підстави, вина і т. ін. [7, с. 184; 8, с. 76–81].

Отже, можна сформулювати, що адміністративний примус (в діяльності органів поліції) є владним, законодавчо-встановленим методом примусового впливу органів поліції на суб'єкта правопорушення для попередження наслідків правопорушення, припинення правопорушення та притягнення винного суб'єкта до відповідальності з метою відновлення, захисту та виконання норм права в суспільстві.

У науковій юридичній літературі доволі детально досліджені характерні ознаки та особливості адміністративного примусу. До них відноситься те, що його заходи використовуються широким колом органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадовими особами, які не пов'язані службовою підпорядкованістю з об'єктами примусу; що він застосовується як до фізичних, так і до юридичних осіб; ці заходи здійснюються на підставі норм адміністративного законодавства; застосовуються як у випадках, коли є факт правопорушення, так і тоді, коли його немає [6, с. 240–251; 1, с. 45].

Одним із таких заходів адміністративного примусу є поліцейські заходи примусового характеру. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу [9].

Поліцейські заходи примусу, як встановив Ю. С. Коллер, (як спеціальні заходи адміністративного припинення, що обмежують певні права і свободи людини та застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень) займають ключове місце у складі адміністративного примусу (як одного з видів державного примусу), оскільки завдяки ним поліція має можливість безпосередньо втручатися в конфліктні ситуації, припиняти небезпечні дії суб'єктів, усувати причини та умови, що можуть призвести до тяжких наслідків, захищати належним чином право громадянина та держави. Посідаючи важливе місце у складі адміністративного примусу, поліцейські заходи примусу відіграють важливу роль в адміністративній діяльності Національної поліції України, оскільки вони забезпечують: подолання спротиву проведення превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізацію негативних наслідків, у тому числі й збереження місця події в первинному, незміненному стані, фіксацію та збирання речових доказів на місці події в передбачений у законі спосіб, затримання особи правопорушника, його доставляння до територіального підрозділу поліції, а також особисту безпеку поліцейського, безпеку оточуючих та порушника. Крім того, важлива

роль поліцейських заходів примусу полягає й у тому, що за допомогою їх застосування може бути затримано правопорушника у встановлений у законі спосіб, припинено скоєння правопорушення, встановлено особу правопорушника, забезпечено складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, тощо [3, с. 77-84].

Як вказує А. Поліщук, на законодавчому рівні ні один захід не визначено як примусовий. Через це, відносячи той чи інший захід до переліку примусових, необхідно виходити з того, що, по-перше, цей захід використовується в правоохоронній діяльності з метою забезпечення публічної безпеки та порядку; по-друге, основною його метою є превенція чи припинення правопорушень або притягнення винних до відповідальності; по-третє, даний захід має застосовуватися лише в примусовому порядку, тобто не залежати від волі суб'єкта, до якого він застосовується; по-четверте підстави та порядок його застосування мають бути встановлені та регламентовані нормами адміністративного права [8, с. 76-81].

Однак, вищевказана позиція є досить спірною, оскільки відповідно до України «Про Національну поліцію» поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу - це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин [9].

Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є невинуватим або неможливим. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей - через гучномовні установки, підсилювачі звуку. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу, учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо [9].

Загалом, адміністративний примус як метод діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству – це владний, законодавчо-встановлений метод превентивного, примусового та юрисдикційного впливу органів поліції на суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства у формі поліцейських (превентивних або примусових) заходів або юрисдикційної діяльності, що застосовується з метою попередження наслідків гендерно-обумовленого насильства, припинення гендерно-обумовленого насильства та притягнення винного суб'єкта до юридичної відповідальності.

Адміністративний примус є основним інструментом (методом) діяльності органів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовується до суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства (фізичної особи), в межах та порядку, що регламентують нормами законодавства та внутрішньовідомчими актами.

Список використаних джерел:

1. Гладун З. С. Адміністративний примус у сфері охорони здоров'я. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 1. С. 45-48.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122.
3. Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. Наука і право-охорона. 2017. № 3. С. 77-84.

4. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України : теорія, досвід та практика реалізації : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Х., 2005. 46 с.
5. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
6. Курс Адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін.]. 2-ге вид; перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
7. Манохин В.М. Советское административное право. Саратов, 1968. 320 с.
8. Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2017. № 1. С. 76-81.
9. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40-41. Ст. 379.
10. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ: Атіка, 2007. 624 с.

УДК 342.9

ІЩУК Д.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ»

У статті узагальнено теоретичні підходи щодо визначення таких понять, як «суб'єкт», «суб'єкт права», «суб'єкт протидії корупції» та «система». Запропоновано авторське визначення поняття «система суб'єктів протидії корупції». Визначено характерні ознаки, які притаманні для відповідної системи, до яких віднесено: розподіл повноважень між органами державної влади з метою уникнення їх дублювання; наявною є єдність мети діяльності цих органів, втім завдання, які вони виконують різняться між собою; розгалуженість відповідних органів; органи об'єднані регулярною взаємодією.

Ключові слова: суб'єкт, корупція, протидія корупції, система, органи державної влади, повноваження.

В статье обобщены теоретические подходы к определению таких понятий, как «субъект», «субъект права», «субъект противодействия коррупции» и «система». Предложено авторское определение понятия «система субъектов противодействия коррупции». Определены характерные признаки, которые свойственны для соответствующей системы, к которым отнесены: распределение полномочий между органами государственной власти с целью избегания их дублирования; существование единой цели деятельности этих органов, однако задачи, которые они выполняют, отличаются между собой; разветвленность соответствующих органов; органы объединены регулярной взаимодействием.

Ключевые слова: субъект, коррупция, противодействие коррупции, система, органы государственной власти, полномочия.

The article summarizes theoretical approaches to defining concepts such as 'subject', 'subject of law', 'subject of counteraction to corruption' and 'system'. The author defines the concept of "system of subjects of combating corruption". The characteristic features